

Manliga och kvinnliga förskollärares uppfattningar om sitt arbete

- ur ett genusperspektiv

Terese Abrahamsson
Therese Taavo

Luleå tekniska universitet

Lärarytildning
Allmänt utbildningsområde C-nivå
Institutionen för Pedagogik och lärande

Abstract

Syftet med vår studie var att ta reda på, hur kvinnliga respektive manliga förskollärare uppfattar sitt arbete ur ett genusperspektiv. Forskningsfrågorna fokuserade på vilka uppfattningar förskollärarna har om kvinnligt och manligt, hur dessa uppfattningar grundläggs men även hur dessa påverkar förskollärarnas pedagogiska arbete. Vi läste in oss på tre olika genusteorier och tre olika lärandeperspektiv.

I vår undersökning använde vi oss av kvalitativa intervjuer och genomförde intervjuer med tre kvinnliga och tre manliga förskollärare, som arbetar i förskola. Resultatet visade, efter bearbetning, att det inte finns särskilt stora skillnader mellan mäns och kvinnors genusuppfattningar. Majoriteten av förskollärarna var överens om att deras uppfattningar om genus, grundläggs under uppväxten i deras uppfostran. Det som de däremot inte var överens om var huruvida deras uppfattningar påverkar deras arbete eller inte. Både kvinnliga och manliga förskollärare ansåg att man aktivt måste arbeta med genus både i miljön och med barnen.

Nyckelord, sökord

Genus, förskola, manligt, kvinnligt, könsroll, bemötande

Förord

Detta arbete har givit oss många skratt men även lite gråa hår.

Vi vill tacka våra handledare Eva Granlund, som fått stå ut med alla våra telefonsamtal och frågor via e-post eftersom vi tidvis varit lite förvirrade. Ett extra tack ger vi till Åsa Gardelli och till Cecilia Falk på biblioteket.

Framför allt vill vi tacka våra familjer som varit tålmodiga, eftersom vi inte tillbringat så väldigt mycket tid tillsammans med dem. Våra vänner, som vi periodvis har försummat, får också ett tack och vi hoppas att vi får mer tid med dem när detta arbete är klart.

Till sist, ger vi ett stort tack till alla våra intervjupersoner, som har tagit sig tid med oss och våra frågor och att de velat dela med sig av sina tankar.

Tack till oss själva, för att vi vart så duktiga och orkat ända fram.

Terese Abrahamsson & Therese Taavo

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och forskningsfrågor	2
Begreppsdefinitioner	3
Teoretisk bakgrund	4
Genusteorier	4
Utvecklingspsykologiskt perspektiv.....	4
Socialisation	5
Socio-kulturellt perspektiv	6
Genuspedagogiskt arbete.....	8
Lärandeteorier	9
Behaviorism.....	9
Konstruktivism	9
Social konstruktivism	9
Förankring i styrdokument	10
Metod	11
Vetenskapsteori	11
Kvalitativa intervjuer.....	11
Reliabilitet och validitet	12
Urval	13
Genomförande	13
Etik i forskningsintervjuer.....	13
Bearbetning, analys och tolkning	13
Resultat	15
Resultatsammanfattning	19
Diskussion	20
Metoddiskussion.....	20
Resultatdiskussion	20
Avslutande reflektion	24
Framtida forskning	25
Referenslista	26
Tryckta källor	26
Elektroniska källor	27
Bilaga 1	

Inledning

I samhället idag påverkas vi av allt som finns omkring oss, genom till exempel media. Vi måste beakta både dagens föreställningar om genus lika väl som de föreställningar som fanns förr i tiden och det måste vi se i förhållande till vilka förutsättningar som finns i samhället. De föreställningar som finns om genus idag är djupt inrotade hos oss som individer. Vuxna och blivande pedagoger är en del av samhället, och i förskolan är det pedagogerna som speglar delar av samhället. (Tallberg Broman, 2002)

I barns socialisationsprocess är det de vuxna som är den viktigaste delen och därför måste vi som pedagoger vara medvetna om våra föreställningar kring genus för att kunna vara en bra förebild för barnen. Det är vi som har möjligheten att bemöta varje barn utifrån deras förutsättningar, men vi har även möjlighet att ge barnen en egen identitet bortom de givna utgångspunkterna som finns om kön. (Svaleryd, 2002)

Enligt Lpfö 98, Läroplanen för förskolan, är uppdraget som förskollärare att se till att barnen inte begränsas till en traditionell bild av könen, vad som är pojkaktigt och flickaktigt.. Alla barn, oavsett kön, ska erbjudas samma möjligheter utifrån deras intressen.

Det är viktigt att personalen som arbetar i förskolan har en pedagogisk kompetens i sitt förhållningssätt i förhållande till genus och barn. I forskning har det visat sig att pojkar får mer uppmärksamhet än flickor, och att pojkar och flickor regelmässigt bemöts olika. Det har även visat sig att pojkar och flickor inordnas efter olika karaktärsdrag av personalen på förskolan, fast de uppträder på samma sätt. (Skolverket, 2005)

Intresset för genus kom när vi under utbildningen läste en del om det. Det handlade om flickors och pojkars möjligheter i förskolan, hur flickor och pojkar bemöts och att det faktiskt är olika förutsättningar. Tankar som då väcktes var, vart dessa föreställningar och uppfattningar, som vi har, kommer ifrån och hur vi som blivande förskollärare måste bli medvetna om vårt eget tänkande kring genus. Det är detta som fångat vårt intresse kring genusfrågan, hur vi faktiskt gör i vårt bemötande av barnen och hur vi kan förändra vårt förhållningssätt.

Syfte och forskningsfrågor

Hur uppfattar kvinnliga respektive manliga förskollärare sitt arbete ur ett genusperspektiv?

- Vilka uppfattningar om genus har kvinnliga respektive manliga förskollärare?
- Hur grundläggs och utvecklas dessa uppfattningar enligt kvinnliga respektive manliga förskollärare?
- Hur uppfattar förskollärare att deras föreställning om genus, påverkar deras pedagogiska arbete?
- Hur uppfattar förskollärare det genusarbete som de har arbetat med?
- Hur visar sig eventuella skillnader mellan kvinnliga och manliga förskollärare?

Begreppsdefinitioner

Begreppet *genus* förklarar olika normer och föreställningar om människors kön, både socialt, kulturellt och historiskt. Normerna används i samhället för att placera in människor i olika grupper, exempelvis i större sammanhang efter ekonomi och politik eller i mindre sammanhang efter vilka färger vi väljer på kläderna eller vad vi väljer för leksaker. (Gannerud, 2001)

Genus och dess innebörd, exempelvis vad som är manligt respektive kvinnligt, sitter inte bara fast vid män och kvinnors kroppar utan finns överallt och det genomsyrar hela vår omgivning. Det handlar om att det man tänker om manligt respektive kvinnliga, finns i exempelvis arbetet, politiken, maten och i olika situationer. Det ges inget spelrum för att kunna tyda denna innebörd på annat sätt. (Hirdman, 2001)

Biologiskt kön tolkas som flicka eller pojke. Samhället har en önskan att kunna placera in allt i fasta mönster och kön är lätt och säkert att kategorisera. När barnet växer upp blir det biologiska könet socialt, det vill säga barnet erfar *könssocialisation*. Könssocialisation är benämning för könsroller. Flickor blir på ett sätt och pojkar på ett annat, beroende på hur de blir bemötta av omgivningen. De olika erfarenheterna som vi får under våra liv, läggs på och sätter sin prägel på varandra. Genom *könssrollsuppfostran* skapar vi oss normer för hur vi beter oss och vad vi gör. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991)

Könsmaktsystem handlar om att kvinnor är underordnade och män är överordnade. Det är dessa grundpelare som utgör samhällets konstruktion. (Elvin Nowak & Thomsson, 2003) Ojämställda maktförhållanden mellan könen handlar om att gruppen pojkar/män är överordnade gruppen flickor/kvinnor, det vill säga att män och pojkar får gemensamma fördelar bara för att de är just pojkar och män. *Könsmaktsordningen* bygger på tre principer, som håller kvar den ojämna fördelningen; man håller isär det kvinnliga och manliga, ser mannen som norm och att människor ska leva som heterosexuella. (Henkel, 2006)

Normer är oskrivna regler som vi sällan talar om men som finns där och som vi lever efter. Normer behöver inte alls vara särskilt sanna, men kan cirkulera i alla fall som att de vore det, exempelvis att män skulle vara mer tekniska än kvinnor eller att män inte kan göra två saker samtidigt. (Elwin Nowak & Thomsson, 2003)

Teoretisk bakgrund

Det finns olika sätt att se på genusfrågan, det vill säga olika perspektiv eller teorier. Här presenteras tre olika perspektiv som beskriver hur barn lär sig samhällets syn på genus och dess förutfattade normer, det vill säga vad som är manligt/pojkigt respektive kvinnligt/flickigt.

Utvecklingspsykologiskt perspektiv fokuserar på flickors respektive pojkars skillnader i deras utveckling. Flickor och pojkar är psykologiskt olika när det gäller intressen och prioriteringar, och det ändras inte bara för att flickor har börjat spela fotboll och pojkar har börjat laga mat. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991)

Socialisationsteorin handlar om att inläring av genus innebär att man skaffar sig vissa drag som gör att man betar sig på ett speciellt sätt regelbundet. Vi blir påverkade under vår uppväxt och det i sin tur får konsekvenser för hur vi är och upplever oss själva i olika dagliga situationer. (Connell, 2002)

I ett sociokulturellt perspektiv, beskrivs genus som en möjlighet att förstå olika mönster och strukturer, vilka föreställningar och normer det finns, som påverkar både människan och samhället. (Gannerud, 2001)

Genusteorier

Utvecklingspsykologiskt perspektiv

Bjerrum Nielsen & Rudberg, (1991) skriver att när barnet kommer till världen så är det inte medvetet om sitt eget kön och inte heller under de närmaste levnadsåren. Barnets identitet bildas i samspelet med människor som finns kring barnet och med tiden så blir biologiskt kön, socialt kön. Att biologiskt kön med tiden blir socialt kön skapar problem i samhället där könen värdesätts och klassificeras ojämlikt. Det skulle vara av stor betydelse om alla de sociala attributen som finns om kön togs bort, så att kön bara skulle förstås som att en man är en man för att han har en penis och en kvinna är en kvinna för att hon har en vagina. Att kön bara var av betydelse för fortplantningen, eftersom de lägger gränser mellan könen som hinder i den individuella utvecklingen. Könssocialisation som benämning av könsroller, ligger fokus på hur flickor och pojkar anpassar sig till omgivningen. Flickor blir på ett sätt och pojkar på ett annat beroende på hur de blir accepterade av omgivningen och vilka förväntningar som finns på dem. Får de beröm eller blir de bestraffade. Med tiden så får flickor och pojkar en förståelse för vilka förväntningar som finns från omgivningen. I dessa så kallade rollteorier så blir socialisationen en inlärningsprocess som ökar medvetenheten om hur vi ska vara för att behålla den sociala ordningen. Socialisation och skapandet av identitet kan ses som en del i en process där individen skapar en struktur i världen som han lever i. Denna förståelse finner vi i Piagets teori. När pojkar och flickor blir på ett visst sätt, beror det på att barnet försöker skapa en mening med vad det innebär att tillhöra ett kön. När en flicka har lyckats urskilja hur det är att vara huslig och göra sig fin, kommer hon sedan att bete sig i överensstämmelse med det och på det sättet komma underfund med det som sker, för att stärka sin identitet. Man försöker förstå det nya man erfar med utgångspunkt i det man redan kan, assimilation. När det uppstår en sammanstötning mellan det man redan vet och det nya, så kan det nya dementeras eftersom de tidigare påståendena känns tryggare, eller så sker det en förändring med den nya kunskapen, ackommodation. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991)

Ordet genus bör ses i relation till hur människor formar sig som man eller kvinna, och hur dessa formeringar i sin tur skapar formeringar i samhället. Människor gestaltar sin egen könsroll för att vårt biologiska kön iscensätter det. Vad är det som har störst betydelse i

människors uppträdande är det könet eller är det rollen? Genus är inte bara något som är fäst vid oss människor som kön, utan det finns överallt. Tankar om det som är manlig och kvinnligt finns i till exempel situationer, mat och arbete. Kvinnlig och manligt blir överfört som en teoretisk konstruktion. (Hirdman, 2001)

Flickors och pojkars beteenden kan förstås till en vis del av inlärningsprocessen. Men rollteorin kan inte tydliggöra alla delar av könets beteende. Normer och förväntningar har gett oss en betydelse för vilka vi är och hur vi uppfattar oss själva, men identiteten utgörs inte bara av detta. Vi måste förstå socialisationen och identitetsbildningen som en process där vi skapar en mening i vår egen livsvärld. För att vi ska förstå och få en bild av hur kön framställs i olika åldrar, måste vi koncentrera oss på barnets utveckling, socialt, kognitivt och emotionellt. Med könsocialisation menas att det vi gör och det vi tar med oss som erfarenheter i olika skeden i livet påverkar varandra. När vi tidigt i vår barndom får erfarenheter, inrättar sig ett personligt kön genom våra behov. När vi sedan erfar en könsrollsuppfostran förvärvar vi vissa värderingar och mönster som i viss utsträckning påverkar vårt beteende. Vi ska inte se detta som något som förändrar vår personlighet, för dessa värderingar kan etableras eller avfärdas. Både pojkar och flickor är delaktiga i sin egen socialisationsprocess och båda är dessutom en del i den processen som de själva inte kan se igenom och förstå. Flickor är de som är tysta i klassrummet och inte säger något och pojkarna är de som tar plats, syns och hörs. Detta beror på att socialisationsprocessen har påverkat dem i så stor utsträckning. Det är viktigt att se till barns beteenden i den värld som inget av könen kan påverka själva, det vill säga den psykologiska. Flickor och pojkar har tillägnat sig en egen identitet genom socialisationsprocessen, detta är inget som vi bara genom en handvändning kan påverka. Vi måste därför öppna deras ögon för att skapa en förståelse för deras beteende. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991)

Socialisation

Att vara man och kvinna handlar om den egna erfarenheten. Vi blir påverkade under vår uppväxt, vårt familjeliv och våra sexuella relationer, det får konsekvenser för hur vi är, ser och upplever oss själva i dagliga händelser. Spädbarn skiljs åt från varandra från första början beroende på vilket kön det föds till. Antingen så blir det ett blått barn eller ett rosa och utifrån det så förväntas barnet att bete sig på ett speciellt sätt. Tanken med detta var att man ”tog på sig” könsroller genom socialisation. Det uppväxande barnet kommer in i de olika sociala grupperna, det vill säga familjen, skolan, kamratgruppen, och blir en del i socialisationen. Genom deras sätt att vara, får flickor och pojkar antingen beröm eller bestraffningar och det i sin tur gör att barnen lär sig de sociala normerna för hur de ska bete sig. Tanken med belöning och bestraffning var att de skulle lära sig hur man betar sig som pojke eller flicka för att få det rätta genusbeteendet. Med tiden så skulle detta ske på automatik och utan att de tänker på det, i sitt eget ”formande” till en individ. (Connell, 2002)

Normer är oskrivna regler som vi sällan talar om men som finns där och som vi lever efter, de behöver inte alltid tala sanning, det finns många normer som varken stämmer in på det ena eller det andra könet, exempelvis att en man ska vara mer teknisk än en kvinna och att kvinnor är mer omsorgsfulla än män. Normer lever och finns för att vi låter dem finnas och inte ifrågasätter dem. (Elvin Nowak & Thomsson, 2003)

Socialisationsmodellen, enligt Connell (2002), förutsätter att inläringen av genus handlar om att skaffa sig typiska drag, en viss personlighet som i sin tur gör att man betar sig på ett speciellt sätt regelbundet. Den bygger på att den lärande individen är likgiltig. Det går ut på att grupperna, det vill säga familjen, skolan, kamratgruppen överför de rätta normerna till den likgiltiga individen, som bara tar det till sig. Modellen tar inte heller någon hänsyn till de problem som kan uppstå när vi utformar ett beteende, som speglar det samhälle vi lever i och det genusystem som är påverkat av brutalitet, makt och sex. Socialisationsmodellen har bara

en avsikt och det är ett mål mot könsrollsnormerna. Ibland så sker det förändringar i barn och ungdomars liv och detta gör att det i sin tur blir svårt att förstå de val som görs, och det gör att det blir förändringar i hur vi "tar till oss" genus. I tillägnandet av genus måste vi se individen som lärande och inte likgiltig. Pojkar och flickor utvecklar de egenskaper som är lämpliga för att passa in i samhället, själva systemet med könsroller sköter sig själv. Connell (2002) tycker att socialisationsmodellen ska avskaffas, han menar att det inte bara finns en roll för flickor och en för pojkar. Utan att det finns vissa mönster som är maskulina eller feminina i vårt samhälle.

Enligt Månsson (2000), kallas processen mellan barn och vuxna samspeletsprocess, där barn lär sig att förstå sig själv och samhället, beroende av kulturen. Barnen är inte bara med i denna process utan även i genusprocessen, där de lär sig hur man ska vara om man är en flicka eller pojke. I dagens samhälle så pågår en ständig förändring om sätt att se på flickor och pojkar, och det gör att gammalt ersätt med nytt. Men det som finns som är inrotat lever kvar, hur en pojke och flicka ska vara. Detta kan skapa osäkerhet och göra att människor återgår till de gamla sätten att vara. Dessa mönster som pedagoger medverkar i, inte kanske alltid är helt genomtänkta och det gör att de gamla sätten finns kvar och påverkar samspelet mellan vuxna och barn. Månsson (2000) beskriver genus, som något som ingår i en gruppering av klass och etnicitet. När vi människor växer upp där en gruppering finns så påverkar det oss som individer och vårt sätt att se på genus, det vill säga att det blir något man inte tänker på utan att det sker undermedvetet.

Svaleryd (2002) skriver att vuxna utgör den viktigaste delen i barns socialisationsprocess. De är en del av samhället och ger en avspeglning av samhället till barnen, och beroende på hur vi gör det, bildar barnet i sin tur en egen uppfattning om sig själv. Som pedagog måste vi vara medvetna om våra omedvetna föreställningar, för att vara en god förebild för barnen.

Pedagoger har en unik möjlighet att bemöta varje elev efter hennes/hans egna förutsättningar. Men hon/han har i lika hög grad en möjlighet att skapa förutsättningar för barn och unga att skapa sin identitet bortom för givet tagna föreställningar om kön. (Svaleryd, 2002, s. 43-44)

Pedagogers uppgift i förskolan är att ge barnen, genom pedagogiken, både fostran och omvårdnad. Fostran sker när barnet socialiseras, tar till sig de värderingar och normer som finns i omgivningen och gör dessa normer till sina. I förskolan är det viktigt med manliga pedagoger som ett komplement till de kvinnliga, så att barnen får en förståelse för manlig socialisation och utveckling av identiteten. (Birgerstam, 1997)

Förskolepersonalen har en syn på flickor, där de anser att flickor blir självständiga tidigare än pojkar, det i sin tur gör att personalen uppmuntrar flickorna mera att utveckla denna egenskap. "De vuxna ingår i en dynamisk ömsesidig interaktionsprocess tillsammans med barnen, där såväl barnen och de reaktioner de utlöser som de vuxna är en del av en pågående identifikationsprocess." (Månsson, 2000, s. 200)

Socio-kulturellt perspektiv

Genusbegreppet beskriver den sociala relationen mellan könen. Med det menas att könets beteenden inte är biologiskt utan socialt och historiskt utformade. Begreppet genus kan innebära något som är både socialt, historiskt och kulturellt. Genus är också beroende av sammanhang, det påverkas av individen, plats, situation och umgänge, men det är inom genusgränser. Dagens mål och föreställningar, måste lika väl som dåtidens, ses i relation till hur vi lever idag och vilka förutsättningar vi har. Genus ändras beroende på hur samhället ser ut och vilka traditioner vi har. Människor flyttar mellan länder, vi har olika kulturer och religioner, och det skapar olika genusförväntningar. Genusmönster är ett sätt att se på manligt

och kvinnligt, flicka och pojke som skildrar villkor som inte varit på samma sätt som de nuvarande livsvillkoren. Våra föreställningar om genus är fästa hos oss som personliga individer med våra identiteter. (Tallberg Broman, 2002)

Kön skapas av och inuti människor i de sociala sammanhangen de deltar i. Alla människor ”ska känna till” det som anses vara normalt, det vill säga att människor antingen är man, kvinna, pojke eller flicka. Barn lär sig detta genom ha ”rätt sorts” kläder, frisyrer, sätt att bete sig och vad man över huvud taget gör och det är vi vuxna som lär barnen detta synsätt. Det är viktigt för barnen att kunna bestämma vilket kön de tillhör, för att känna sig normala i den kultur de tillhör och lever i. (Davies, 2003)

Genus kan ge oss en möjlighet att både förklara och beskriva olika mönster och strukturer, om vilka föreställningar och normer som finns om genus och hur det påverkar människan och samhället. Man kan inte ta föreställningar och normer för givet, utan det är något som förändras med tiden och det ser olika ut beroende på sammanhang, till exempel det sociala och kulturella. (Gannerud, 2001) Det finns ett begrepp som benämns, genusordning. Med det menas hur genus och kön uppfattas och upplevs i vårt samhälle. Genusordningen i samhället kan delas in i tre olika nivåer: symbolisk, strukturell och individuell nivå. Den symboliska nivån är att kön beskriver ”en bild av hur män och kvinnor ’är’ och ’bör’ vara”. (Gannerud, 2001, s. 13) Dessa upplevs som två motpoler till varandra. Dessa tankar upplevs av oss människor som självklara, bara för att de har följt med oss i vår uppväxt.

På den strukturella nivån, använder människor de symboliska föreställningarna som ”regler” för att man ska kunna göra som man gör i olika situationer i exempelvis det sociala livet eller arbetslivet. Det gör det befogat att kunna säga att det är självklart att kvinnor och män inte finns på samma arbetsnivåer eller gör samma saker.

På den individuella nivån ser man könet som viktigast när man ska skapa sig sitt liv och sin identitet. Detta ska dessutom samspela med omgivningen och de föreställningar som finns i samhället och med de rådande ”regler” som finns.

Gannerud (2001) fortsätter med att tala om formell uteslutning, där lagar bestämde att kvinnor förr i tiden inte fick göra samma saker som männen, exempelvis gå vissa utbildningar. Nu för tiden kallar man detta för segregation, där man gör på liknande sätt men inte lika öppet utan mer ”under ytan”.

Våra uppfattningar om kön och genus skapas och återskapas ständigt genom vad människor säger och gör, och vad vi tänker om oss själva och andra. Det finns därför alltid möjlighet till förändring av genusföreställningar och könsmönster, men samtidigt finns i varje tid och sammanhang vissa givna materiella och ideologiska ramar. (Gannerud, 2001, s. 12)

Genusordningen återfinns även i skolans värld. På den symboliska nivån hittar man många värderingar som särskiljer manligt och kvinnligt, det vill säga skillnader i makt mellan könen. Historiskt sett är det, det manliga som har varit fokus inom skolan och är det till viss del även nu, främst vilket kunskapsinnehåll som ska dominera. Det som framhålls är färdigheter som i framtiden ger ett välbetalt arbete och de färdigheter som behövs för vuxenlivet kommer i skymundan. Skillnader i hur mycket tid och plats som fördelas mellan pojkar och flickor, visar att det är pojkar som får mest uppmärksamhet och tar mest plats. Detta fenomen visar sig även bland den vuxna personalen, ”... vilket innebär att manlig personal i högre utsträckning befinner sig på positioner med högre status, och /.../ att det finns en könssegregation mellan olika arbetsområden och innehållsområden.” (Gannerud, 2001, s. 16) Genus beskriver relationen mellan könen och förklarar maktperspektivet, enligt Tallberg Broman (2002). Det som ses som manligt eller kvinnligt är beroende på situation, sammanhang och rangordnas och struktureras utifrån könet. Det är viktigt att förstå att det handlar om processer, där pedagoger i skolan är delaktiga i skapandet av genus.

Könsmaktsystemet speglar hur samhället är uppbyggt. Ordningen som finns i samhället, där kvinnor är underordnade och män är överordnade är grundpelare som bygger upp samhället. Ett exempel kan vara i arbetslivet, där män har högre position och lön än kvinnor. Problemet ligger i att det inte är någon som ifrågasätter systemet, eftersom samhället fungerar bra. Det är viktigt att förstå att ojämlikheten mellan könen beror på strukturerna som finns i samhället, strukturerna är inget som fungerar av sig själv utan det är vi människor som håller liv i dem. Ett annat problem i könsmaktsystemet kan vara att se sin egen roll i det. Både kvinnor och män, accepterar hur könsmaktsystemet i samhället fungerar, i alla fall i relationen till varandra. (Elvin Nowak & Thomsson, 2003)

Genuspedagogiskt arbete

Katarina Löwgren (Bardh, Löwgren, Rosengren, Pohlman Ericsson, Sigmundsson och Ylisuanto, 2002) anser att en viktig institution för barn idag är förskolan, eftersom de där tillbringar en stor del av sin dag. Det är därför även viktigt vilken syn pedagogerna i förskolan har på sitt arbete, när det gäller genus och könsroller. Deras medvetenhet om jämställdhet och hur de väljer att bemöta pojkar respektive flickor har också stor betydelse. Detta sätter gränser eller ger möjligheter för barnen i deras framtida uppväxt, när det gäller jämställdhet mellan könen och skapandet av deras egen könsidentitet.

Svaleryd (2002) tycker att man som pedagog, i det genuspedagogiska arbetet, ska vara medveten om att de egna könsnormerna och värderingarna påverkar hur hon arbetar och bemöter barnen. Är pedagogen medveten om detta kan hon också starta en förändringsprocess. Alla pedagoger som arbetar ihop i arbetslaget måste vara medvetna om att deras föreställningar om jämställdhet, som de tillägnat sig under uppväxten, kanske inte passar ihop med mål och målsättningar om jämställdhet som står i läroplanen. Viktigt blir då att gemensamt komma överens om definitioner på kön, könsroller och genus som alla kan stå för. Pedagogernas förhållningssätt och arbetssätt kommer att påverka hur barnen sedan tillägnar sig sina individuella föreställningar om kön och att då medvetet hitta material och metoder i verksamheten, som inte styr in barnen i de traditionella könsmönstrena, blir väsentligt. Att i den pedagogiska praktiken avsiktligt arbeta med genusfrågor handlar om gemenskaper, hur man arrangerar tiden, rummen och materialet, alltså att på ett medvetet sätt begrunda sin vardagliga verksamhet.

Att arbeta med jämställdhet som process, kan beskrivas i tre steg. Processen börjar med att bryta den negativa uppmärksamheten sedan måste de omedvetna förväntningarna som finns på flickor och pojkar synliggöras och till sist förändras. Det viktiga är att se jämställdhetsarbetet som en process, i och med att genus görs och därför också kan förändras. De perspektiv och förhållningssätt som vi bär med oss gör att jämställdhetsarbete aldrig blir klart och därför måste vi hela tiden aktivt arbeta med detta i den pedagogiska verksamheten. Genuspedagogiskt arbete måste genomsyra alla delarna i förskolans verksamhet, exempelvis i bemötandet, föräldrakontakten, materialet och miljön och när det handlar om känslor, respekt och gränser, inte som ett separat och enskilt "ämne". (Henkel, 2006) Ett exempel på en situation i förskolan där lärandet kan inkluderas är måltiden, där barn tränar bordskick, matvanor och framförallt språket. (Johansson & Pramling Samuelsson, 2001)

Kajsa Wahlström (2003) beskriver matsituationen på Tittmyrans förskola, där pedagogerna medvetet arbetar med jämställdhetspedagogik. Pedagogerna har där delat in barnen i pojk- och flickbord. Detta för att kunna erbjuda flickorna andra möjligheter, exempelvis att slippa agera hjälpfröknar och att ge pojkarna möjlighet till att exempelvis använda sitt språk, istället för att säga "öhh".

Lärandeteorier

Det finns olika sätt att se på barns lärande och här beskrivs tre teorier, behaviorismen, konstruktivismen och den sociala konstruktivismen. Dessa teorier har över tid influerat människors syn på barns utveckling och lärande, det vill säga hur de exempelvis tar till sig kunskap och erövrar erfarenheter.

Behaviorism

I Selander (2004) beskriver Säljö, behaviorismens syn på lärande. Lärandet byggs upp från våra upplevda erfarenheter, detta medför en utveckling som bara kan ses i det yttre utan hänsyn till människans tankar och insikter. Människans erfarenheter är resultatet av omgivningens gensvar, där de belönande beteendena befästs i oss.

Skinner (1971) menar att vi människor föds till världen som ”oskrivna blad” och vi utvecklar personligheter och egenskaper under uppväxten som uppvisar att vi är olika. Så fort barnet kommer till världen så börjar barnet att erövra speciella beteende utifrån vilket bemötande barnet får, antingen så är det ett belönande eller ett bestraffande som barnet bemöts av. Detta är för att barnet i sin tur ska passa in i den kultur som råder. Barnet bli därefter en individ som hjälper till att upprätthålla dessa strukturer.

Konstruktivism

”Konstruktivism innebär en betoning av att kunskap är något som människor aktivt skapar, det är inget som finns som en färdigförpackad storhet som man kan ta till sig.” (Selander, 2004, s. 80)

I Selander (2004) beskriver Säljö, Piagets syn på utveckling och lärande. Utveckling finns latent inom varje människa, i den fysiska kroppen. Han menar att kroppen och barns erfarenheter är grunden för tankeförmågan.

Piaget (1971) skriver om den sensomotoriska utvecklingen, som innefattar sinnesintryck och rörelser hos barnet. Han menar att, så fort spädbarnet inte längre befinner sig på den reflexmässiga nivån, kommer den att ta till sig vanor utifrån dess erfarenheter. Vidare säger han att barnet redan när det föds, kommer att leva i en social miljö som spelar lika stor roll som den fysiska miljön barnet lever i. Samhället kommer att påverka barnet genom att servera den en färdig mall, som säger att hon/han ska tänka på ett visst sätt, förhålla sig till vissa värderingar och tilldela den vissa skyldigheter som finns i samhället. Det lilla barnet kommer att få uppleva en mängd roliga och tråkiga relationer, vanor och beteenden. Detta kommer att påverka barnet när det sen växer upp och möter samhällets värden och normer.

Piaget (1976) pratar om assimilation och ackommodation, som ses som en samverkan för att skapa en jämvikt mellan inre och yttre faktorer. Assimilation syftar på människans jämviktsskapande mellan det som händer nu och det vi redan känner till. Barnet försöker skapa förståelse av det nya, genom att använda sig av sina redan inlärd erfarenheter. Ackommodation uppstår när människors uppfattningar och förväntningar inte stämmer överens med det som egentligen händer runt omkring och därför försöker vi då anpassa oss till det nya som sker.

Social konstruktivism

Vygotskij (1999) utvecklade den kulturhistoriska teorin. Både han och Säljö (Selander, 2004) menar att människors (framför allt barns) uppfattningar om omvärlden formas och ändras beroende på vart och i vilket sammanhang de befinner sig i, socialt och kulturellt. Redan när barnet föds är den en social människa och den vidareutvecklar sin medvetenhet i samspelet

och kommunikationen med andra, det vill säga, kunskap skapas mellan människor i samspel och i sociala relationer. Lärande ser olika ut i olika kulturer, samhällen och situationer, det vill säga, att barn lär sig olika saker på olika sätt, i exempelvis hemmet och på förskolan.

Förankring i styrdokument

Det Pedagogiska programmet för förskolan (Allmänna råd från Socialstyrelsen, 1987:3) har fram till idag varit ett av de främsta styrmedlen för förskolan. Förskolans uppgift är att se till att barnen får en trygg utveckling av sin egen könsidentitet och att ge samma möjligheter till flickor och pojkar. Barnen ska få lära sig samhällets normer och värderingar och hur man beter sig i olika sociala grupper och kulturer. Vidare står det att personalen ska arbeta för att få en något så när jämställdhet mellan könen, både när det gäller pojkar och flickor men också mellan den kvinnliga och manliga personalen. I den nya socialtjänstlagen (Allmänna råd från Socialstyrelsen, 1995:2), som innefattar barnomsorgen, står det att personalen i verksamheten ska jobba med att ge barnen bra värderingar om bland annat jämlikhet. Den pedagogiska verksamheten ska ha samma prioritering som fostran och omsorg. Barns fostran sker genom socialisering, det vill säga barnen lära sig samhällets värderingar och normer genom att delta i den sociala vardagen. (Birgerstam, 1997)

Dagens Läroplan för förskolan, (Lpfö 98), tar också upp det viktiga i att lära barn samhällets värderingar och normer.

Alla som verkar i förskolan skall hävda de grundläggande värden som anges i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan skall motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. (Lpfö 98, s. 4)

Förskolans pedagoger har ett stort ansvar för hur vi, med vårt förhållningssätt och bemötande, visar barnen samhällets normer och regler ”Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga förebilder.” (Lpfö 98, s. 3)

Skolverket (1999) säger i en av sina artiklar om barns rättigheter, (nummer 29) att konventionsstaterna skall: ”... förbereda barnet för ett ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle i en anda av förståelse, fred, tolerans, jämställdhet mellan könen och vänskap mellan alla folk, etniska, nationella och religiösa grupper och personer som tillhör urbefolkningar.” (s. 77)

Metod

I undersökningen användes kvalitativa intervjuer, där fokus låg på samtalet om intervjupersonernas livsvärldar. Vid tolkningsarbetet tolkades texten utifrån hermeneutiken, där en djupare förståelse av intervjupersonens berättelse eftersträvades. Under arbetets gång har de etiska aspekterna beaktats, för att säkerställa konfidentialiteten hos intervjupersonerna.

Vetenskapsteori

Hermeneutik betyder ursprungligen, enligt Egidius (1986), tolkning av text och härstammar ur humanvetenskapen. Dessa texttolkningar ”bygger på meningsförståelse, kännedom om sammanhangen och förmåga till inlevelse.” (s. 41) Denna process används när man vill ha en djup förståelse av vad texten säger.

Hermeneutik är, att skaffa sig en förståelse om sin och andras situation i livet. Detta får man genom att samtala och tolka samtalen i skrivna texter och genom att titta på vilka och hurdana handlingar människor tar för sig. Hermeneutikern vill se forskningsproblemets helhet som även kallas holism. (Patel & Davidson, 2003)

Livsvärld är den verklighet som vi lever i varje dag, det vill säga den värld vi lever i tillsammans med alla andra människor. Livsvärldsansats är forskning där man undersöker hur den konkreta världen som helhet upplevs av oss människor. Livsvärldsperspektivet är där olika livsvärldar möts och sammanfogas. Det handlar om händelser som människor varit med om och som de sedan berättar vidare. Dessa blir sedan nya berättelser när den första tolkas av andra. ”Metodologiskt innebär detta att vi genom tolkning av livsberättelser kan få en viss tillgång till människors livsvärldar.” (Bengtsson, 2005, s. 45)

I forskningsintervjun, som samtal, pratar man om den intervjuades livsvärld. När det inspelade muntliga samtalet ska skrivas ner i text, enligt ett hermeneutiskt tolkningssätt, fokuserar man först på samtalet eller intervjun allmänt, i dess helhet. Sedan går man in lite mer i detalj i texten och studerar delarna, temana eller avsnitten, som där efter ger en ny och djupare förståelse av det som sägs i texten. Den skrivna texten behöver inte analyseras mer ingående, när innehållet visar på ett tydligt mönster och sammanhang. (Kvale, 1997)

Kvalitativa intervjuer

Kvalitativa intervjuer utmärks genom att de innehåller korta, tematiska frågor och svaren på dessa frågor är stora och innehåller mycket information. (Trost, 2005)

Kvale (1997) beskriver forskningsintervjun och dess sju stadier, som beskriver undersökningen från början till slut, som hjälp för att behålla fokus genom hela undersökningen. Dessa sju steg är:

- Tematisering: här beskrivs syftet med undersökningen och kort om dess innehåll, frågorna varför, vad och hur ställs.
- Planering: planera undersökningen utifrån vad som vill undersökas. När man planerar intervjuerna bör man fokusera på dess olika teman, *vad* som ska undersökas, *varför* man vill undersöka just detta och *hur/på vilket sätt* man ska göra det.
- Intervju: dessa genomförs med hjälp av intervjuguiden, det vill säga en överblick över innehållet.
- Utskrift: där intervjuerna skrivs ner från det talade till skrift.
- Analys: hur intervjun analyseras bestäms utifrån syftet och ämnesinnehållet.
- Verifiering: här bestäms resultatets generaliserbarhet, reliabilitet, validitet, av intervjun.

- Rapportering: ett färdigt resultat av intervjuerna som tar hänsyn till de etiska delarna, till metoden och skrivs på ett vetenskapligt sätt.

Forskningsintervjun beskrivs som en blandning mellan ett vanligt samtal och en styrd intervju. Med denna sorts intervju kan man lätt få fatt i den intervjuades erfarenheter av deras vardag, eftersom de själva får berätta med sina egna ord hur de upplever och har upplevt, sitt liv.

Samtalet är en grundläggande form för mänskligt samspel. /.../ Genom samtal lär vi känna andra människor, vi får veta något om deras erfarenheter, känslor och förhoppningar och om den värld de lever i. /.../ Forskningsintervjun bygger på vardagens samtal, och den är ett professionellt samtal. (Kvale, 1997, s. 13)

Forskningsintervjun kan inte beskrivas som ett jämställt samtal mellan parterna, eftersom det är den som intervjuar som bestämmer vilka frågor som ska ställas, hur de ställs och som sedan kommer att behandla den data som kommer in. Forskningsintervjun kan genomföras på flera olika sätt och anses därför vara ostrukturerad och icke-standardiserad. (Kvale, 1997)

Trost (2005) beskriver två olika standardiseringar, hög och låg grad, när det gäller intervjuer. En hög grad av standardisering betyder att frågor och intervjusituationen är exakt lika för alla som ska intervjuas. Låg grad av standardisering betyder att man kan använda sig av stor variation under intervjutillfället när det gäller frågor och situation. Man pratar också om strukturering under intervjuerna dvs. har frågorna fasta svarsalternativ där den intervjuade inte kan svara på annat sätt än så intervjuaren vill. Finns det öppna frågor utan givna svarsalternativ, så är frågorna ostrukturerade.

Denna undersökning har låg grad av standardisering och är ostrukturerad. Frågorna var öppna, där intervjupersonerna svarade utifrån deras upplevelser och erfarenheter och intervjusituationerna varierade under de olika tillfällena, eftersom två genomfördes via telefon.

Reliabilitet och validitet

Reliabilitet är tillförlitligheten av en forskningsstudie, det är viktigt att undersökningen är gjort på ett sådant sätt att materialet blir relevant. Med reliabilitet menas att samma undersökning ska kunna göras vid ett annat tillfälle och ge samma resultat. Problem som då kan uppstå är att vi hela tiden deltar i processer och det kan leda till att vi får olika resultat vid olika tidpunkter. (Trost, 2005)

Validitet handlar om förmågan att mäta det som avses att mäta. (Patel & Davidson, 2003)

Det gäller att kunna visa på, att det jag samlat in är på ett sådant sätt att det är relevant i förhållande till problemformuleringarna. Det är viktigt att det finns reflektioner kring de etiska aspekterna i förhållande till insamlingen av data och även i rapporteringen av resultat, annars finns det anledning att ifrågasätta trovärdigheten. (Trost, 2005)

Vid alla intervjuer använde vi oss endast av diktafon, för att undvika att missa viktig information och för att på bästa sätt kunna koncentrera oss på intervjupersonen. Det gav oss också en möjlighet att kunna gå tillbaka och lyssna på intervjuerna. Enligt Kvale (1997), är det bra med bandspelare eftersom den noterar pauser och tonfall som är svåra att notera med penna och papper.

Användning av bandspelare under en intervju, gör att reliabiliteten blir högre. (Patel & Davidson, 2003)

Urval

Vi valde att intervjua tre kvinnliga och tre manliga förskollärare, för att få en stor spridning på genusperspektivet och också för att vi ska kunna göra en jämförelse mellan manliga och kvinnliga förskollärare. Vi har valt sex stycken som utgångspunkt, med möjlighet att genomföra fler om behovet uppstår. Vi har gjort kvalitativa intervjuer, med temainriktade frågor som vanligtvis ger innehållsrika svar.

Vid genomförandet av kvalitativa intervjuer vill forskaren få så stora variationer som möjligt. Att det förekommer avvikelser och olika mönster, ses bara som positivt. Vanligtvis intervjuar man relativt få personer, bara för att inte få ett material som blir svårt att överblicka, där detaljerna som eventuellt sammanbinder eller avskiljer, blir svåra att se. (Trost, 2005)

Genomförande

Undersökningspersonerna kontaktades via telefon för att boka tid och plats, där de även informerades om intervjuens innehåll och hur lång tid intervjun beräknades ta. Intervjuer bör inte vara för långa eller för korta eftersom långa inte anses vara etiskt rimliga och korta kanske inte ger tillräcklig information. (Trost, 2005) Intervjuguiden skickades ut via e-post, för att intervjupersonerna skulle få möjlighet till förberedelse. Vi gjorde alla intervjuerna tillsammans, där vi turades om att ställa huvuddelen av frågorna och den andra flikade in med följdfrågor vid behov. Vi hade både telefonintervjuer och intervjuer där vi personligen träffade intervjupersonerna.

Etik i forskningsintervjuer

De etiska frågorna bör tänkas på ända från planeringen till den färdiga rapporten, det vill säga under hela forskningsarbetet. Man bör informera intervjupersonen innan intervjun, om vad man vill veta i intervjuerna, det vill säga syftet med den. Det är också bra om personen i fråga får veta vilka för- och nackdelar det innebär att delta och att deltagandet är frivilligt. Till allt detta bör intervjupersonen ge sitt samtycke. Konfidentialitet innebär, att all information som kan identifiera personen som intervjuas, inte kommer att tas med i rapporten. Exempel på sådan information kan vara namn och detaljerade personbeskrivningar. Detta kan däremot tas med, om intervjupersonen samtycker till det. De eventuella konsekvenserna i intervjun bör ses över. De möjliga nackdelarna bör övervägas mot de fördelar det innebär för personen att delta i intervjun. Frågorna bör inte gå för djupt in på det personliga planet, så att inte intervjupersonen känner i efterhand att hon avslöjat för mycket. (Kvale, 1997)

Vi bör hålla den etiska regeln under hela arbetets gång, så att de intervjuade behåller sin integritet. (Trost, 2005)

Allt detta har beaktats under arbetets gång för att säkerhetsställa de intervjuades konfidentialitet.

Bearbetning, analys och tolkning

I vårt analysarbete använde vi fyra steg ur Kvales analysmodell. (Kvale, 1997) Intervjupersonen berättade fritt ur sin livsvärld, vad och hur hon kände inför ämnet, utan att vi lade in någon tolkning. Under intervjun kom den intervjuade personen på nya tankar om hur hon egentligen uppfattade ämnet, som hon tidigare inte funderat över. Vi ställde förtydligande frågor, för att på bästa sätt ta reda på om det påstådda verkligen uppfattats rätt.

Direkt efter varje intervju lyssnade vi igenom den och skrev ner intervjupersonens svar i text. Utskrifterna strukturerades genom att sortera ut de delarna i texten som gav oss svar på syftet

och forskningsfrågorna. Intervjuerna delades upp mellan oss två, på grund av tidsaspekten. De inspelade dialogerna skrevs av ordagrant, detta eftersom vi inte skrev ner samma intervjuer. Vi ville inte att det skulle uppstå skillnader i våra tolkningar. Vid utskriften betonade vi eventuella pauser som intervjupersonerna hade, med tre punkter för att förtydliga att de tänkte. Kvale (1997) menar att det är viktigt att använda sig av samma tillvägagångssätt när intervjuer skrivs ner, för annars blir det svårt att jämföra intervjuerna.

Vid analysarbetet fick vi fram intervjupersonens uppfattningar och innehållet i texten blev tydligt för oss. Vi utgick från texten som helhet och fick på så sätt en allmän syn på innehållet för att sedan gå in och studera texten mer i detalj. Detta för att urskilja olika synsätt som gav oss en ny syn på texten.

I kvalitativa intervjuer finns det inte bara ett bearbetningssätt. Det viktiga är att forskarna, om det är fler än en, är överens om ett gemensamt tolkningssätt för att nå det slutgiltiga resultatet. Analysarbetet påbörjas oftast redan efter varje intervjutillfälle. Detta för att pågående analyser kan ge forskaren nya idéer och tankar till kommande intervjuer, exempelvis om intervjupersonen tolkar de frågor vi ställer på ett sådant sätt vi tänkt. (Patel & Davidson, 2003) I hela vårt analysarbete tolkade vi intervjuerna med hjälp av hermeneutiken.

Resultat

Under denna rubrik kommer vi att redovisa vårt sammanställda resultat av intervjuerna. Vi kommer att använda underrubriker i form av våra forskningsfrågor. Resultatet är sammanfattningar av intervjupersonernas svar, där vi även kommer att belysa eventuella skillnader och likheter med citat ur intervjuerna. Våra sex intervjupersoners namn kommer att vara fingerade, för att de inte ska kunna identifieras. De kvinnliga kallas Eva, Petra och Josefin och de manliga kallas för Henrik, Bengt och Patrik.

Vilka uppfattningar om genus har kvinnliga respektive manliga förskollärare?

Här kan vi se att alla tre kvinnorna och en av männen pratar om jämställdhet mellan könen och att barn oavsett kön ska få samma möjligheter. Det är bara en av de manliga förskollärarna som använder manligt och kvinnligt vid beskrivningen av ordet genus, det som pojkar respektive flickor gör i förskolan, flickor leker mamma, pappa, barn och pojkar till exempel tjuvar och jaga. Det handlar om släktskapet mellan man och kvinna. Lika lön för lika jobb och att det, när det gäller barn, inte har någon betydelse när det gäller leksaker, även att det är mer accepterat idag att en tjej går till exempel teknikutbildning eller svetsutbildning. Att det ska vara jämställt, att få vara den man är och att barnen får leka med det de är intresserade av. Barnen ska oavsett kön få lära sig samma saker, att man utgår från intresse och inte om det är en flicka eller pojke, att inte ta förgivet att de tycker om det som är typiskt flickgrejer till exempel dockor eller typiskt pojkgrejer, bilar.

Det handlar inte om att göra flickor till pojkar eller pojkar till flickor utan att ge alla barn samma möjligheter oavsett kön, så att det i framtiden vid yrkesval inte ska ha någon betydelse om man är flicka eller pojke.

Jag tänker manligt, kvinnligt, jämställdhet. Alla ska få vara den man är och leka med det man är intresserad av /.../ alltså om man ser mammor och pappor, man är ju olika, män och kvinnor helt enkelt, det tror jag bara är nyttigt, alla är ju inte lika, fast alla kvinnor är ju inte heller lika, men nog tror jag att det finns skillnad. (Petra)

För mig är det jämställdhet oavsett kön och att se möjligheter egentligen oavsett om man är flicka eller pojke, men det handlar inte om att göra flickor till pojkar eller tvärtom utan att ge möjligheter /.../ Så att alla barn får samma möjligheter i livet oavsett kön. (Bengt)

Det som är manligt och det som är kvinnligt. Då man går till jobbet då är det ju pojkar/flickor, det som pojkar gör och det som flickor gör /.../ flickor leker mer mamma, pappa, barn, pojkar leker tjuvar, polis och jaga. (Patrik)

Hur grundläggs och utvecklas dessa uppfattningar enligt kvinnliga respektive manliga förskollärare?

I svaren på denna fråga kan vi se att fem av sex förskollärare anser att deras grundläggande uppfattning om genus kommer från deras uppfostran.

De kvinnliga förskollärarna ger exempel på, att det varit ett annat genustänkande förr, att männen jagade och fiskade och kvinnorna fick vara hemma med barnen, det var bara för kvinnorna att acceptera att männen var borta. En av de kvinnliga förskollärarna nämner om skoltiden förr, att då var det husmodersskola och yrkesskola, flickorna gick husmodersskola och pojkarna yrkesskola, det fanns inte en tanke på att man skulle få välja.

Två kvinnliga förskollärare säger också att det är någon slags skillnad, kanske är det biologiskt eller så ligger det i generna. Som barn fick de göra saker i hemmet som bröderna inte behövde, till exempel bädda sängen, för det gjorde mamman åt dem. Hon vet inte om det var för att hon var flicka eller om det beror på att hon var äldst i syskonskaran.

Uppfostran tidigare, killar det var dom som fick jaga och fiska och det var inte ens en gång frågan om att dom skulle stanna hemma, utan det var ju att tjejerna accepterade det. (Eva)

Petra säger att det har med fostran att göra, även fast det inte varit samma könsbild för henne som det förväntas att vara. I hemmet var det mamman som gjorde de manliga sysslorna, och pappan gjorde de kvinnliga. Mamman var elektriker och var intresserad av att laga bilar, medan pappan var lärare och var den som gillade att laga mat.

Mamma har jobbat som elektriker, och mycket med bilar. Medan pappa är lärare, och alltid tyckt om och laga mat /.../ (Petra)

De två manliga förskollärarna nämner också fostran, medan den tredje inte nämner fostran, bara att hans tankar om genus har förändrats med tiden.

Männen nämner också att sysslorna var olika beroende på om de var pojke eller flicka, man fick göra det som tillhörde könet. Tjejerna fick hjälpa till med markservicen medan pojkarna skulle hjälpa till i skogen och hugga ved.

Jag tror att det är på fostran... det sitter i hemifrån... allting kommer hemifrån... grunden sätts hemma. (Henrik)

När det gäller hur deras uppfattningar utvecklas, så säger fyra av sex att det har att göra med när de fått en ökad förståelse för genus, när de börjat läsa in sig och gå utbildningar.

Jag tycker det är mest nu när vi har jobbat med det här som jag har lärt mig nånting om genus. (Josefin)

Det de säger, är att de fått en ökad förståelse när de själva börjat jobba och att vi måste följa med i tiden. För förskolläraren som aldrig har haft den vanliga könsbilden, så blev det en stor förändring att inse hur det är. Hon uttrycker det:

Då var det ju dom här föreläsningarna vi var på just om genus, så det var där som jag började förstå. (Petra)

Hur uppfattar förskollärare att deras föreställning om genus, påverkar deras pedagogiska arbete? (Skillnaden mellan kvinnliga och manliga förskollärare)

Tre av sex förskollärare tror inte att det påverkar deras arbete. En av kvinnorna nämner att hon har jobbat bort det, tänkt bort det, eller att det har utvecklats. För när hon gick skola så var det husmoderskola, då fanns det inga pojkar som skulle gå en sådan linje, yrkesskolan var till för pojkarna. Hon menar att hon idag inte tänker så mycket ur ett genusperspektiv. En annan kvinna menar att eftersom hon inte upplevt de traditionella föreställningarna i hemmet, så ser hon inte det på det sättet. En av männen, anser att det inte får påverka, vi får inte göra skillnad, det klassiska är att blanda killar och tjejer. En manlig och en kvinnlig förskollärare nämner att det handlar om förhållningssättet och medvetenheten. Den sista manliga förskolläraren säger att självklart så påverkar det, men medvetenheten har ändrats genom åren.

En av de kvinnliga säger att det handlar om att bli medveten om sig själv, hur man tänker och hur man bemöter pojkar och flickor, för att sedan kunna göra någon förändring.

Men det handlar kanske egentligen om, från början, och bli medveten om hur man själv tänker och hur man själv... bemöter pojkar och flickor, för att man ska kunna se att man måste göra någon förändring. (Josefin)

Vare sig det är en flicka eller pojke som tycker om bilar så har det ingen betydelse, det viktiga är att barnen mår bra i sig själv.

Det handlar inte egentligen så mycket om man är man eller kvinna, utan var man är i utveckling och vilken kunskap man har om genus.

Självklart har jag blivit lite mer medveten om det här, oavsett vad jag har i min ryggsäck /.../ det handlar om var man själv står någonstans i sin utveckling och vilken kunskap man har. (Bengt)

Alla är ändå överens om att det har med förhållningssätt och medvetenhet att göra.

En annan viktig aspekt som kommer upp i samtalet kring det pedagogiska arbetet är en dialog om vad kvinnor och män kan tillföra det pedagogiska arbetet, och hur det påverkar barnens lärande. Kvinnorna tror att männen kan tillföra något som kvinnor inte kan, förebilden är något som alla förskollärare nämnde, att mannen kan ge barnen en annan förebild. Förskollärarna menar att det blir som en pappa roll, eftersom vissa barn inte har det i hemmet. Mannen är kanske på något sätt närmare barnen. Han gör saker med barnen som kvinnorna inte gör, till exempel vid utelek. Intresset har också en betydelse när aktiviteter ska planeras i det pedagogiska arbetet.

Vi är annorlunda, vi är som förebilder för barnen. (Patrik)

En man, dom ska ju ha sitt manliga sätt. (Eva)

Män är barnsligare än kvinnor och leker med barnen, det gör inte kvinnorna. (Henrik)

Hur uppfattar förskollärare det genusarbete som de har arbetat med? Hur har det gått för flickor, för pojkar, för alla? Finns det exempel på genusarbete som de skulle vilja arbeta med?

Hälften av förskollärarna har arbetat med genusarbete och hälften har inte gjort det. De förskollärare som arbetat med genus med barn, kan se att det har blivit skillnad i barngruppen. Barnen leker mer tillsammans, pojkar och flickor, pojkar leker också med dockor och flickor med bilar.

Dom leker mer tillsammans, pojkar och flickor än vad dom har gjort förut, det känns lugnare.(Josefin)

Istället för att ha ett bilrum och dockrum, så finns nu hos en av förskollärarna något som kallas för familjerum, där det finns leksaker som är typiskt för båda könen.

Pojkarna har lärt sig att vänta lite mer och flickorna har lärt sig att ta mer plats. Barnen har även lärt sig att, oavsett om det är en flicka eller pojke så kan de leka med sådant som är typiskt för tjejer och det som är typiskt för pojkar.

Vid matsituationen, säger en av de manliga förskollärarna, har det ibland varit pojkbord, flickbord eller mixbord. Skillnaden vid pojkbord och flickbord är att pojkar blivit tvungna att använda sig av språket, och inte bara skrika sig fram, genom till exempel öhhhh.

Där var det ju så att då blev pojkarna mer tvungna att använda sitt språk, för att säga vad dom vill. (Bengt)

Två av förskollärarna som inte arbetat säger att de inte varit intresserade. Den sista förskolläraren har inte arbetat direkt med genus, utan de har på förskolan bara konstaterat hur det är med pojkar och flickor. Vilka färger pojkar och flickor har på kläderna. Vilka lekar de leker och var de är i rummet, vilka maskeradkläder väljer flickor och vad väljer pojkar. Det är inga speciella rum för flickor eller för pojkar, utan utgångspunkten är intresset och materialet.

... genus är faktiskt inte något som ligger mig så där jätte varmt om hjärtat, utan jag tycker att det ska vara lika för alla, lika värde hade jag kunnat jobba med, allas lika värde.(Petra)

En av de manliga förskollärarna säger att genus är ett mål i läroplanen som vi ska arbeta med och att det är en viktig del i arbetet med barnen.

Det är ju ett mål i läroplanen som där det står ju att vi ska jobba med detta /.../ det måste vara hela tiden och genomsyra våran verksamhet. (Bengt)

Resultatsammanfattning

Fem av de sex förskollärarna är överens om att deras grundläggande uppfattningar kommer från uppfostran, hur det varit under uppväxten. Både männen och kvinnorna är överens om att medvetenheten om genus har kommit när de lärt sig mer, genom att få kunskap. När det avser det pedagogiska arbetet så var det delade åsikter, vissa tror att det påverkar medan andra inte gör det. Förskollärarna säger att det har med ökad medvetenheten att göra och var de befinner sig i livet. De som har arbetat med genus anser att det har blivit skillnad i barngruppen, och att det märks på bägge könen, även att de själva har blivit medvetna om sitt eget förhållningssätt under arbetets gång. En viktig fråga som också lyfts är vikten av både manliga och kvinnlig personal. Att män kan tillföra en manlig förebild, och hur viktigt det är att barnen får en manlig förebild, eftersom vissa barn inte har det i hemmet.

Diskussion

Vi kommer här att börja med att diskutera validiteten och reliabiliteten i vårt val av metod. Vi analyserar resultatet och tittar på om intervjupersonerna och deras svar stämmer överens med eller skiljer sig från vad tidigare forskning säger om genus och lärande.

Metoddiskussion

Syftet med undersökningen var, hur uppfattar kvinnliga respektive manliga förskollärare sitt arbete ur ett genusperspektiv?

Vi intervjuade tre kvinnliga och tre manliga verksamma förskollärare i olika åldrar.

Intervjuerna uppnådde en hög validitet, eftersom det i våra intervju svar finns svar på våra forskningsfrågor. Vi anser att vi hade fått ännu högre validitet, om vi hade varit erfarna intervjuare med bättre kunskap om hur kvalitativa intervjuer utförs.

Vi tycker att vår undersökning har en hög reliabilitet. För att uppnå en hög reliabilitet i vår undersökning använde vi oss av en diktafon vid alla sex intervjuer, detta för att få ut en så tillförlitlig information som möjligt, det vill säga intervjupersonernas egna svar.

Patel & Davidson (2003) säger att användning av en bandspelare under intervju gör att reliabiliteten blir högre. Detta för att sedan ha möjlighet att gå tillbaka och lyssna igen för att försäkra att det uppfattats rätt.

Intervjufrågorna formulerades så att det knyter an till det som vi vill undersöka och att frågorna är relevanta i förhållande till vårt syfte. Under alla intervjuerna ställde vi samma frågor, personerna fick själv välja tid och plats och vi hade ingen tidspress. Vid sammanställningen av intervjuerna använde vi oss av samma förfarande för att uppnå en högre reliabilitet.

Trost (2005) säger att det är viktigt att vara lyhörd och uppmärksam på ansiktsuttryck och kroppsrörelser.

Allt detta gjorde att intervjuerna blev tillförlitliga. Vår intervjumetod var bra eftersom vi var ute efter ett kvalitativt resultat och vi utgår från att alla intervju personer svarat sanningsenligt och därför varit trovärdiga.

Kvale (1997) säger att forskningsresultatets innehåll är beroende av om undersökningen är utförd på ett tillförlitligt sätt. Hur förebredd forskaren är, är också avgörande för att slumpen inte ska kunna påverka resultatet.

Resultatdiskussion

I analysen diskuterar vi resultatet med utgångspunkt i våra forskningsfrågor och tidigare forskning. Vi börjar med intervjupersonerna uppväxt, sedan deras skoltid och egen utbildning och kommer sedan fram till deras arbete idag, för att på bästa sätt få en röd tråd i diskussionen.

I intervjufrågan hur deras uppfattningar kring genus har grundlagts är det väldigt intressant att se att både några av männen och några av kvinnorna säger att det kommer från uppfostran. Hemmet har alltså en stor betydelse för våra grundläggande uppfattningar om genus enligt intervjupersonerna.

Tidigare forskning visar att när vi under vår uppväxt och barndom får erfarenheter, grundar sig ett personligt kön via de behov vi har. När vi sedan går igenom en könsrollsuppfostran

erfar vi vissa värderingar och mönster som påverkar beteendet. (Bjerrum- Nielsen & Rudberg, 1991)

Huvudparten av förskollärarna pratar om uppfostran som grundläggande för deras uppfattningar om genus. De anser att det har varit skillnad i hemmet under deras uppväxt, det mammor gör och det pappor gör. Josefin säger själv att det är hon som städar hemma, för det är det hon anser att hon ska göra. Hon väljer själv att befästa den kvinnliga könsbilden eftersom hon inte anser att mannen i huset utför sysslan lika bra, eftersom han är man.

Könssocialisation är det vi gör, vi tar med oss erfarenheter i olika skeden i livet, och de erfarenheterna påverkar varandra. (Bjerrum- Nielsen & Rudberg, 1991) Vi tror att det är precis som majoriteten av intervjupersonerna säger, hur vi blir påverkade och uppfostrade utgör en grund för våra tankar och värderingar. Vi tror att det är viktigt, när det handlar om barns lärande, att ha en uppfattning om vilka faktorer som påverkar deras lärande och identitets skapande, eftersom socialisationen har en stor betydelse i deras utveckling. Bjerrum Nielsen & Rudberg (1991) menar att socialisation är en inlärningsprocess som lär oss hur vi ska vara för att behålla den sociala ordningen i samhället. Piaget (1971) menar också att den sociala miljön har betydelse för hur barnet utvecklas.

En av de kvinnliga förskollärarna nämner att det kan vara en biologisk skillnad mellan könen eller att det är något som finns i generna. Det utvecklingspsykologiska perspektivet menar att när vi föds så är det till det biologiska könet och att det med tiden blir ett socialt kön som bildas i samspel med andra människor. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991)

Petra har helt andra uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt, eftersom det i hennes hem är ombytta roller. Mamman är elektriker och repar bilar och pappan är lärare och är den som gillar att laga mat. Hon anser därför att hon som kvinna alltid har haft rätt att ta plats och hon alltid gör det. Vi kan inte ta för givet att alla har haft samma uppfostran och könsbild i hemmet, utan att det faktiskt är olika. Gannerud (2001) anser att vi inte bör ta föreställningar för givet, eftersom det är något som ändras med tid och sammanhang och det påverkas av både det sociala och kulturella. Petra har en helt annan uppfostran och ändå är det uppfostran som har haft en betydelse för hur hon är idag. Vi blir påverkade under uppväxten och det får i sin tur konsekvenser för hur vi är i vanliga/dagliga situationer. (Connell, 2002)

Vi ser egentligen ingen skillnad mellan männens och kvinnornas sätt att se på hur deras uppfattningar har utvecklats. De menar istället att deras uppfattningar om genus med tiden har förändrats och utvecklats genom till exempel, föreläsningar, seminarier och samarbete med genuspedagog. En av de manliga förskollärarna menar att hans föreställningar/uppfattningar om genus har ändrats när han började arbeta, då väcktes hans genustänk. Enligt Månsson (2000) så förändras idag vårt sätt att se på pojkar och flickor hela tiden, gamla värderingar ersätts med nya, men lite av det gamla finns ändå kvar och det kan göra att pedagoger bli osäkra och återgår till det som var förr. Det som vi gör och säger kanske inte alltid är så genomtänkt och det i sin tur gör att vårt sätt att vara påverkar barnen.

I styrdokumentet för förskolan står det att: ”vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt.” (Lpfö 98, s. 4)

De föreställningar som finns om genus idag, och de som fanns förr, måste ses i förhållande till hur vi lever och vilka förutsättningar som finns. (Tallberg Broman, 2002)

Förskollärarnas uppfattningar om genus handlar om jämställdhet, manligt och kvinnligt och att ge barnen samma möjligheter. De beskriver det utifrån deras eget sätt att se på genus, om likheter och olikheter, att barnen ska få vara den de är och att de ska få leka utifrån intressen istället för vilket kön de tillhör. En av de manliga förskollärarna anser att det handlar om skillnader mellan kvinnor och män, att vi är olika, vi är en del i vårt släkte och det stämmer

överens med vad Skinner (1971) menar, att vi föds till världen som en del i släktet och får olika egenskaper som man och kvinna, som visar på att vi är olika

En av förskollärarna nämner vikten av att vara medveten om sitt eget förhållningssätt gentemot pojkar och flickor och det handlar även om vilken kunskap man har om genus. Förskollärarnas uppgift, enligt Lpfö 98, är att de med sitt förhållningssätt påverkar barnen och att det är de vuxna som är barnens förebilder. Förskollärarna säger att det är viktigt att vara medveten om sitt eget förhållningssätt i bemötandet av barnen, hur man gör med pojkar och flickor. Viktigt är också att ha en förståelse för hur de påverkar barnen för att få en möjlighet att förändra sitt bemötande.

Det är viktigt för pedagoger som arbetar i förskolan att förstå, att de är delaktiga i skapandet av genus. (Tallberg Broman, 2002)

Enligt Henrik måste vi vara lika, vi får inte göra skillnad, då går vi tillbaka i tiden. Det är så vi måste arbeta, killar och tjejer arbetar tillsammans i vuxen ålder varför då göra skillnad när barnen är små, när vi inte gör det som vuxna. Vi anser att det görs en skillnad både när barnen är små och som vuxna. Då menar vi precis som Gannerud (2001) beskriver det, att manlig personal sitter på högre positioner och har högre status och att det finns ett särskiljande mellan könen och olika arbetsområden.

Ordningen som är i samhället är uppbyggt så att kvinnor är underordnade och män är överordnade, det fungerar som grundpelare i samhället. (Elvin Nowak & Thomsson, 2003)

Hirdman (2001) menar att genus inte bara är något som är fäst vid oss som personer utan att det finns överallt i samhället, det kan handla om olika situationer som arbete, det kvinnliga och manliga blir en teoretisk konstruktion. En av det kvinnliga förskollärarna nämner att när det gäller arbete och utbildning, så är det idag mer accepterat att en tjej går till exempel i teknikutbildning eller svetsutbildning, som förr hade en manlig ”stämpel”. Eva berättar om skoltiden förr, att det var husmodersskola där bara flickor gick och yrkesskolan var för pojkarna. Där var inte en tanke på att man skulle blanda könen.

Förr var det även så att det fanns en formell uteslutning, det fanns lagar som bestämde att kvinnor inte fick göra samma sak som männen, till exempel att gå vissa utbildningar. Än idag kan vi se tecken på detta som kallas för segregation, det görs på ett liknande sätt, men det är inte lika öppet. (Gannerud, 2001)

En av det kvinnliga och en av det manliga berättar att när de gick skola, så arbetades det med genus på ett väldigt extremt sätt, eller så fanns det inte med alls. Tanken var att man skulle bryta könsrollerna som fanns i hemmet, till exempel att flickorna bara skulle leka med bilar och pojkar med dockor. Pojkarna skulle få dockor i julklapp och flickorna skulle få bilar. Ett annat arbetssätt som beskrivs är, pojkarna skulle få göra det de tycker om och tjejerna det de tycker om. Det skulle finnas speciella hörn där bara det ena könet skulle vara.

Detta är två olika arbetssätt som beskrivs av två olika förskollärare, hur det har varit under deras tid, när det arbetat med genus. Henkel (2006) menar att det är viktigt att se på jämställdhetsarbetet som en pågående process, eftersom genus är något som görs och därför också förändras. Perspektiven och förhållningssätten som vi har med oss gör att arbete aldrig blir färdigt, utan att det är något som vi måste arbeta aktivt med i verksamheten.

Hirdman (2001) menar att ordet genus bör ses i relation till människor, hur vi formar oss som man eller kvinna och att genus inte bara är fäst vid könet utan även vid tankar om vad som är kvinnligt och manligt. Förskollärarna ger exempel på vad som är kvinnligt respektive manligt till exempel leksaker, barnens val av lek, lika lön för lika arbete.

Det finns inte bara en roll för flickor och en för pojkar, utan det finns vissa mönster som är maskulina och feminina. (Connell, 2002)

Både kvinnliga och manliga förskollärare anser att deras sätt att se på genus påverkar det pedagogiska arbetet, medan de andra tre inte gör det. Socialisation och identitetsskapande kan ses som en del i en process där individen skapar mening och struktur i den värld han lever i. Denna förståelse hittar vi i Piagets teori. (Bjerrum Nielsen & Rudberg, 1991) Det förskollärarna nämner är att könet egentligen inte har betydelse, utan det handlar om var man är i sin utveckling och vilken kunskap man har om genus. Förskollärarna utgör en del i den sociala samhörigheten och självklart tror vi att det påverkar oss människor. Skillnaden som vi kan se mellan manliga och kvinnliga förskollärare är att både män som kvinnor anser att det påverkar och inte påverkar.

Förskollärarna är överens om att en manlig förskollärare skulle kunna tillföra barnen något som en kvinnlig inte kan, nämligen förebilden. Birgerstam (1997) anser att det i förskolan är viktigt med manliga pedagoger som ett komplement till de kvinnliga, detta för att barnen ska få en förståelse för den manliga socialisationen och hur identiteten utvecklas hos en man. Förskollärarna uttrycker det, att vi (männen) är annorlunda, vi är förebilder för barnen. Män är barnsligare än kvinnor och att en man ska ha sitt manliga sätt. Detta visar på att både män och kvinnor anser att vi är olika, att det finns en skillnad mellan könen. Bjerrum Nielsen & Rudberg, (1991) säger att det är en biologisk skillnad mellan könen, men att det är vi människor i samhället som skapar alla de associationer som kön har till andra egenskaper. Connell (2002) menar också att det finns biologisk skillnad, men kroppen deltar i uppbyggnaden av den sociala världen, en värld som hela tiden måste återskapas och byggas upp genom tillämpning.

Enligt Bjerrum Nielsen & Rudberg (1991) och Gannerud (2001) är både flickor och pojkar delaktiga i sin egen socialisationsprocess, pojkar är de som tar plats medan flickor är de som är tysta.

Hälften av förskollärarna berättar om genusarbete de arbetat med och hur det ser ut på förskolan idag, vad pojkar och flickor leker med. Det är en markant skillnad mellan pojkar och flickor, enligt de intervjuade förskollärarna. Pojkarna har varit de som har tagit stor plats och uppmärksamhet, flickorna har fått stå i bakgrunden. Vid matsituationen hade de olika bord pojkbord, flickbord och mixbord. Där kunde de se en avsevärd skillnad, pojkarna blev tvungna att använda sitt språk och flickor fick mera utrymme.

På Tittmyrans förskola har det arbetat aktivt med jämställdhet. Där delandes barn in i pojk- och flickbord, så att flickorna inte behöver vara hjälpfröknar och så att pojkarna blev tvungna att använda sitt språk. (Kajsa Wahlström, 2003)

Förskollärarna ser en skillnad i barngruppen, barnen leker mer tillsammans oavsett kön, detta ser de när de gör en jämförelse med hur det var innan de började arbeta aktivt med genus. När det har skapats rum som alla barn kan vara i oavsett kön. Vygotskij (1999) menar just det, att barn lär sig i de sociala relationerna. Hur barn uppfattar omvärlden beror på i vilka sociala situationer de befinner sig i.

Det är viktigt i genusarbete med barn att se barnet som en lärande individ och inte som ointresserad. Pojkar och flickor skaffar sig de kännetecknen som är lämpliga för flickor respektive pojkar, för att de sedan ska passa in i samhället. (Connell, 2002)

En av förskollärarna berättar att genusarbete är något som vi bör arbeta med dagligen eftersom det är något som står i läroplanen, det ska genomsyra den dagliga verksamheten. Svaleryd (2002) säger att arbete med genusfrågor handlar om sambandet, hur tiden används, rummet och materialet, att göra det på ett medvetet sätt i den pedagogiska verksamheten.

Vi anser att genus inte är något arbete som utförs vid ett speciellt tillfälle, det är ett uppdrag i läroplanen för alla förskollärare att: "...motverka traditionella könsmönster och könsroller. Flickor och pojkar skall i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller." (Lpfö 98, s.4)

Vi har i vårt analysarbete kommit fram till att vi inte kan se någon direkt skillnad mellan könsens uppfattningar om genus, utan skillnaden syns mer mellan ålderskategorierna. Skillnaderna som vi ser är mellan de äldre förskollärarna och de yngre förskollärarna, de äldre har en uppfattning om att "genustänket" inte fanns på deras tid, utan pojkar och flickor är olika och det var bara att acceptera.

Skinner (1971) beskriver, att vi föds till världen och blir en del i vårt släkte, vi får personligheter och egenskaper som visar att vi är olika. Förr var det så att barnen skulle lära sig hur de skulle vara för att passa in i samhället, genom belöning eller bestraffning.

De yngre förskollärarna, anser vi, har en annan medvetenhet om genus, kanske kan det bero på att deras tankar är influerade av Vygotskijs sätt att se på lärande.

Barns uppfattning om världen ändras och formas utifrån sammanhang, var barnen befinner sig både socialt och kulturellt. (Vygotskij, 1999)

De yngre förskollärarna pratar om sitt eget förhållningssätt, att bli medveten om det för att kunna göra en förändring. Vi anser också att de yngre vill förändra hur det ska vara och hur det bör vara i relationen mellan flickor och pojkar.

Därför kan vi inte säga att förskollärarnas tankar och uppfattningar om genus passar in i bara en lärandeteori och ett perspektiv. Vi anser att det finns lite av alla delar i deras sätt att se på genus.

Avslutande reflektion

En vanlig föreställning är att genus är något som grundläggs under vår uppväxt, alltså hur vi blivit uppfostrade och hur det i sin tur påverkar vårt sätt att se på manligt och kvinnligt. I vårt resultat fick vi svar på att majoriteten av pedagogerna anser att grunden läggs under uppväxten. En av förskollärarna hade ombytta roller i hemmet och det speglar också hur hon bemöter pojkar och flickor idag, hon ser det inte som att kvinnor är underordnade och får mindre plats. Det visar på att, även om hon inte haft den stereotypa bilden av könsroller i hemmet, tycker hon att det inte är konstigt att flickor tar plats eftersom det är naturligt för henne.

Vi tycker det är viktigt att hålla sig uppdaterad när det gäller genusforskningen, eftersom vi har gått framåt i utvecklingen, från det att vi skulle tvinga pojkar att leka med dockor och flickor med bilar. Idag är vi mer inne på att ge alla barnen samma möjligheter oavsett kön och könsstereotypa leksaker. Hälften av förskollärarna tycker att, när de har jobbat med genus ser de en stor skillnad i barngruppen, pojkar har lärt sig att vänta och flickor tar för sig mer.

Vi anser, likt våra intervjupersoner, att det är viktigt med manliga förskollärare som förebilder. Självklart ska barnen i förskolan få både manliga och kvinnliga förebilder, eftersom vissa barn saknar det i hemmet, i exempelvis splittrade kärnfamiljer.

I Läroplanen för förskolan, Lpfö 98, står det att vi som arbetar i förskolan skall aktivt arbeta med genus och jämställdhet mellan könen. Därför anser vi att det är viktigt att vi som blivande förskollärare blir medvetna om våra föreställningar kring genus, var det kommer ifrån och hur det påverkar oss.

Vi har i detta arbete fått en större kunskap om genus och en förståelse för att genus är något som skapas i relationer och måste ses i relation till den värld vi lever i. Det pågår ständigt en förändring och utveckling och vikten av att vara medveten om att vi själva är en del i denna process.

Framtida forskning

Fortsatt forskning inom detta område skulle kunna vara att undersöka ålderns betydelse för, hur kvinnliga respektive manliga förskollärare uppfattar sitt arbete ur ett genusperspektiv.

Referenslista

Tryckta källor

- Bardh, M-L., Löwgren, K., Rosengren, A., Pohlman Ericsson, S., Sigmundsson, B. & Ylisuvalo, A. (2002). *Tabula rasa? Könets betydelse för identitet och livsvillkor*. Linköping; Linköpings universitet, Institutionen för tematisk utbildning och forskning.
- Barnomsorgen i socialtjänstlagen. (1995:2). *Allmänna råd från Socialstyrelsen*. Stockholm.
- Bengtsson, J (red.). (2005). *Med livsvärlden som grund*. Lund; Studentlitteratur.
- Birgerstam, P (red.). (1997). *Manligt och kvinnligt i förskolan*. Lund; Studentlitteratur.
- Bjerrum Nielsen, H & Rudberg, M. (1991). *Historien om flickor och pojkar. Könsocialisation i ett utvecklingspsykologiskt perspektiv*. Lund; Studentlitteratur.
- Connell, R.W. (2002). *Gender*. Cambridge; Blackwell Publishing Ltd.
- Davies, B. (2003). *Frogs and snails and feminist tales: preschool children and gender*. Rev. ed. Cresskill, NJ; Hampton press.
- Egidius, H. (1986). *Positivism – fenomenologi – hermeneutik*. Lund; Studentlitteratur.
- Elvin Nowak, Y & Thomsson, H. (2003). *Att göra kön*. Stockholm; Albert Bonniers Förlag AB.
- Gannerud, E. (2001). *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv*. Stockholm; Liber AB.
- Henkel, K. (2006). *En jämställd förskola*. Falun; Scandbook AB.
- Hirdman, Y. (2001). *Genus - om det stabila föränderliga former*. Malmö; Liber AB.
- Johansson, E & Pramling Samuelsson, I. (2001). *Omsorg – en central aspekt av förskolepedagogiken. Exemplet måltiden*. (Pedagogisk Forskning i Sverige 2001. Årg. 6, nr. 2). Göteborg; Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Lpfö 98. *Läroplan för förskolan*. Utbildningsdepartementet, (1998). Stockholm; Fritzes.
- Patel, R & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund; Studentlitteratur.
- Pedagogiskt program för förskolan. (1987:3). *Allmänna råd från Socialstyrelsen*. Socialstyrelsen, Stockholm.
- Piaget, J. (1971). *Intelligensens psykologi*. Stockholm; Natur och Kultur.
- Piaget, J. (1976). *Barnets själsliga utveckling*. Lund; Liber
- Skinner, B.F. (1971). *Bortom frihet och värdighet*. Stockholm; Norstedt

- Skolverket. (1998). *Jord för växande*. Stockholm; Liber Distribution.
- Skolverket. (1999). *Överenskommet!* Stockholm; Liber Distribution.
- Skolverket. (2005). *Kvalitet i förskolan*. Stockholm; Fritzes.
- Steinar, K. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund; Studentlitteratur.
- Svaleryd, K. (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm; Liber AB.
- Tallberg Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön. Med historiska och nutida exempel*. Lund; Studentlitteratur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund; Studentlitteratur.
- Vygotskij, S L. (1999). *Tänkande och språk*. Göteborg; Daidalos AB.
- Wahlström, K. (2003). *Flickor, pojkar och pedagoger*. Sveriges Utbildningsradio AB. Upplaga 2:3.

Elektroniska källor

- Månsson, A. (2000). *Möten som formar*. Institutionen för pedagogik, Lärarhögskolan, Malmö <http://hdl.handle.net/2043/2914>, (2008-11-18)
- Selander, S (red.). (2004). *Kobran, nallen och majjen*. Stockholm; Liber <http://www.skolverket.se/publikationer?id=1820>, (2008-11-10)

Bilaga 1

Övergripande

Vilken åldersgrupp hör du till?

Vad har du gått för utbildning? Antal år?

Genus

Vad tänker du på när du hör ordet genus/din definition?

Vad har du för tankar om genus och lärande?

Tror du att det är skillnad mellan mäns och kvinnors uppfattningar om genus?

Vilka uppfattningar/föreställningar fanns det om genus under din skoltid?

Tror du att dessa har påverkat dig?

Hur tror du att dina tankar om genus har uppkommit och utvecklats?

Pratades det om genus under din utbildning?

Flickor och pojkar

Vad leker flickor och pojkar? Vad tror du att deras val av lek beror på?

Hur betar sig flickor och pojkar vid påklädning/ ute lek/ mat/ vila/?

Om de betar sig olika, vad tror du att dessa skillnader beror på?

Hur tror du att manliga respektive kvinnliga förskollärare uppfattar att deras föreställningar om genus, påverkar det pedagogiska arbetet?

Har du arbetat med genus med barn, hur har det gått?

På vilket sätt skulle du kunna vidareutveckla ditt arbete med genus?

Hur hade du velat arbeta med genus?

Tror du att en manlig pedagog kan tillföra något som en kvinnlig inte kan och tvärtom?

Manligt och Kvinnligt

Berätta hur manlig- kvinnlig personal uppträder vid olika situationer. Exempel, utelek, påklädning, mat, vila osv.

Är det viktigt med både manlig- kvinnlig personal?

Hur förhåller sig manlig- kvinnlig personal till yrkesprofessionen, hur lägger man upp arbetet, vilka aktiviteter väljer man?